

פנינים מתורת רבינו הגאון
רבי רב הבהן
קרק שליט"א
עידה"ק טבריה ת"ד

פני
הפרשה

וישאר אך נח (ז כג)

ביאור מדוע נפסל נח להביא קרבנות

חז"ל אמרו (בר"ר לב) שהארי הכישו על שאיחר את מזנותיו, וביקוט בתולדות מובא שאמר 'מלכי צדק', 'לאברהם', שהסיבה שבגללה יצאו מן התיבה, היא בזכות החסד שהיו עושים עם הבהמה והחיה שבה, ועוד אי' במדרש (מד"ר ר"פ אח"מ) שנפסל נח להקריב הקרבנות מחמת שנעשה בעל מום מהכשת האריה, והקריב 'שם' תחתיו. והשייכות בין הדברים היא, שאי נימא שכל 'יצאתם מן התיבה' וכל התיקון הקשור בה, היתה בזכות החסד עם בעלי החיים שבה, מסתבר שכל פגם בחסד הזה, הוא מונע במשהו בתיקון הזה, וממילא כשהיה פגם משהו גבי מזונות הארי נתגלגלה מכה שפסלתו לנח מלהקריב הקרבנות אח"כ, ולעשות בעצמו את המכה בפטיש' שהביא להבטחת קוב"ה 'לא אוסיף לקלל', שהוא גמר תיקון פורענות המבול.

והנה עלה זית טרף בפיה (ח יא)

תכונותיה של היונה המסמלות אותה לכנס"

חז"ל אמרו (עירובין יח ב) שרמזה לו מוטב שיהיו מזונות מרים ביד"ש וכו', ואפשר לומר שזה שייך במאי שאמרו בגמ' (שבת מט א) שכנס"י נמשלה ליונה, והתוס' שם (ד"ה כנפיה מגינות) הביאו מהמדרש שכל העופות נחים לגמרי והיונה אינה נחה אלא בכנף אחד, ומדדה בשני, והביאור בזה הוא, שאף בשעת מנוחתה מעמדת את עצמה, ודלא כשאר העופות שזקוקים למקום שיעמיד אותם, וזוהי כנס"י, שמעמדת עצמה כסדר במצוות, וזהו הדגש שדוקא יונה דחתה פרנסה מידי אחרים, שכך היא מידתה להעמיד את עצמה, ומשמע שכ"ז קשור במאי שביאר הרמב"ל שתכלית העבודה היא, שלא יהיה השכר לעתיד לבוא, 'נהמא דכיסופא', וזוהי תכונתה המיוחדת של היונה שמעמדת עצמה בעלה זית, ודוחה נהמא דכיסופא מיד אחרים והיא המשל לכנסת ישראל.

לא אסף לקלל עוד את האדמה
בעבור האדם כי יצר לב האדם

רע מנעריו (ח כא)

ביאורה של הסתירה מיניה וביה

בהבטחה זו

ולכאורה יש לתמוה: וכי מפני שיצר לב האדם רע - זו סיבה שלא לקלל את האדמה? הרי היה מקום לומר להפך - שכיוון שהאדם רע מנעריו, ראוי לקלל את האדמה בעבורו! אלא יש לבאר כך: בתחילה, קודם המבול, היה מקום לחשוב שעבירות האדם נובעות מגסות החומריות שבו, מפני שנברא מן האדמה. לפי זה, היה נראה שהאדמה עצמה היא שורש הפגם, וממילא יש מקום לקללה "בעבור האדם", כי ממנה באה גסותו ונטייתו אחר התאוות, עד שנעשית מציאותו דומה לבהמה.

אבל לאחר שהקריב נח קרבן מן הבהמה - נתגלה שאין האדם נמשך אחר החומריות הגסה כבהמה ממש, אלא שיש בו יצר רע סגולי פנימי המושכו לעבירה, כידוע מהגר"י סלטנר זיע"א. (באור ישראל).

נמצא, שהשורש לעבירות אינו האדמה שממנה נוצר, אלא הנטייה הפנימית שבלבו" - כי יצר לב האדם רע מנעריו". וממילא, אין עוד טעם לקלל את האדמה בעבור האדם, שהרי אין היא מקור החטא - אלא היצר הפנימי שבאדם הוא העילה לכך.

וירא חם אבי כנען את ערות אביו (ט כב)

ארץ 'סין' הריחוק הגדול ביותר שיש מארה"ק

מצינו במצרים שנקראת 'ערות הארץ', והם מזרעו של חם, והיינו קליפת ערוה הנאחזת בו בשורש כאן, ודמיון 'לערוה' הנקראת 'מקום התורפה', שבו נתפסת אחיזת היצה"ר, וזו מהותו של 'חם', שהוא חלק היותר מרוחק מן הקדושה, וממילא יש בו אחיזה של תפיסת היצה"ר הכללי שבעולם.

ומצינו בספר הכוזרי, בענין קביעות היממה שכתב שתושבי סין הם היותר מרוחקים מירושלים, ונכנס היום אצלם 'י"ח שעות', אחרי א"י, ואין ריחוק רוחני יותר מזה בעולם, בריחוק כניסת השבת מארץ ישראל.

ומרומז בהנ"ל, שהרי נמנה סין בבניו של 'חם', והוא המקום היותר מרוחק מן הקדושה כמבואר, אך ביאר שם הכוזרי מאמר הגמ' בספ"ק דר"ק שאם נראה הירח קודם חצות היום אפשר לקדשו משום שנראה לבני סין קודם השקיעה, ונמצא מבואר שם מתוך הדברים שהפרש הגדול הזה בין 'סין' ל'ירושלים', מכשיר את 'קידוש החודש' באופנים מסוימים, והיינו תיקון העולם, לומר שאפילו החלק היותר מרוחק מן הקדושה מוסיף נדבך בתיקון העולם, שהוא הגילוי העתיד של כוח ישראל מונים ללבנה המיוחד אל הקודש, והיינו עיתוי השתמשות ביושבי סין בענין קידוש הלבנה.

ארוך כנען עבד עבדים יהיה
לאחיו (ט כב)

ביאור עומק הקללה שיהיה עבד לאדוניו

המפרשים הביאו כאן מ'פרקי דר"א' מה ראה לקללו בעבד, דכתיב 'בן יכבד אב ועבד אדוניו, אם בן יכבד אב מוטב ואי לא, עבד לאדוניו, ונראה לפרש ע"פ פשט שיסוד הכיבוד של בן לאביו הוא משום 'הכרת הטוב', דהיינו שמרגיש בליבו את האמת שכחותיו לא שייכים לו אלא באו לו מאחרים, (וזה מצד המושכלות של כיבוד אב, דהיינו ההבנה עפ"י שכל, אבל המצוה שניתנה בסיני אין לנו לפרש טעמה, אבל בב"נ היה החיוב מכוח המושכל הזה), ומי שמרגיש הרגשה זו בליבו כבר לא יתפרץ כ"כ על אחרים, ויגביל את כוחותיו, וא"צ עוד עבדות לצורך ריסון עצמו, אבל מי שלא הגיע

שפה
לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו

ולא יהיה עוד מבול לשחת

הארץ (ט יא)

ביאור עומק ההבטחה שלא יבוא
עוד מבול על הארץ

רש"י מביא בריש פרשת שמות, כי פרעה טעה בכך שסמך על ההבטחה שהבטיח הקב"ה שלא יביא מבול על כל העולם בשנית, ולכן לא חשש לשלוח את משה ולא לחשוש לעונש. טעמו של פרעה היה שאם הקב"ה הבטיח שלא יביא מבול מים, הרי שאין מה לחשוש.

המשך בעמוד הבא

לדרגת 'בן יכבד אדוניו', צריך הוא לעול 'עבודת' כדי שלא יהיה חפשי להשתמש בכוחותיו לרעה.

וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שֵׁם (ט כו)

מדוע דווקא כאן ייחד שמו של שם על קוב"ה

לכאורה יש לדייק הא דקרא שמו של הקב"ה על 'שם' דוקא כאן, ולא קודם לכן, דהנה אמרו חז"ל (לקו"ש כאן) שסירס חם לאביו, ולפי"ד חז"ל הללו מדויק היטב דעד השתא היה אפשר שיליד בן נוסף דמעלי טפי יותר מ'שם', אבל השתא לאחר שסירסו וכבר לא יוכל להוסיף להוליד, ואין לו אלא שלושה שלפניו, הרי יש לקרוא שם הקב"ה על הצדיק שבתוכו שהוא שם, ולכן דווקא כאן קורא הקב"ה שמו על 'שם'.

יִפְתָּ אֱלֹהִים לִיפֶת וְיִשְׁכֵּן בְּאַהֲלֵי שֵׁם (ט כז)

ביאור ההדגשה כאן על הברכה ליפת

דרשו חז"ל (מגילה ט ב) ש'פיתו של יפת תשכון באהלי שם, וסמכו מכאן להתיר כתיבת ס"ת ביונית, והנה כתב הרמב"ם (פ"א מתפילין) שבזה"ז שנאבדה לשון זו תו אין כותבים בה, ומבואר שלא התייחדה מצד עצמה, אלא רק מחמת שבני יפת דברו בלשון זו, ולכן כשנפסק מצב זה שבני יפת מדברים בלשון זו, תו אין כותבים בה ס"ת, וא"כ מבואר היטב, שהודגשה כאן ברכה ליפת, שמחמת חשיבות הגברי שבהם, תשכון שפתם באהל שם, וזה מדגיש את חשיבותם האישית, ואין זו סתם הבטחה ש'כלי דיבור' שלהם, ישכנו ב'אהלי שם'.

דעת

הכמה ומוסד

השמשות].

ככל היוצא מפיו יעשה

אשתדק אחד מנגידי עולם התורה ביקש להכנס עמנו לחדרו של רבינו בריש אלול, אמנם באותם הימים רבינו כלל לא הגיב לסובביו, אלא ישב על מקומו בחדרו, [מאחרי תשעה באב עד מוצאי יום הכיפורים לא זו מחדרו מלבד לצאת לתפילתו בהיכל הישיבה], כששפתותיו ממלמלות כל העת, וכידו רושם במהירות רבה חידו"ת על גבי הנייר, אמנם מחמת הכרת הטוב שיש לרבינו כלפיו הסכים לעצור קמעה ולשמוע מה בפיו וביקש הלה שלשה בקשות, ועל שתיים מהם אמר רבינו שיקח זמן אבל זה יסתדר בסוף, ועל השלישית שביקש שידוך לבתו אמר רבינו י"ר שתתארס בזאת השנה, ואמרנו לרבינו צריך להספיק מהר כי אין זמן לקיום ההבטחה, דהרי עוד פחות מחודש מסתיימת השנה, וחייך רבינו חיובו ולא ענה ולא מיד, והנה למרבה הפלא תיכף עם שובו לארה"ב באותו היום כבר חיכה לו שדכן סמוך לביתו עם הצעה מיוחדת בחור יר"ש ומתמיד שאביו ג"כ נגיד גדול ומפסטרני עולם התורה.

והשידוך התקדם במהירות, וסגרו ווארט בערב ראש השנה בשעה 2.20 אחה"צ, ויהי לפלא שרבינו הוציא מפיו בזאת השנה. [אמנם הווארט עצמו נעשה בחוה"מ סוכות מחמת ששני הצדדים שהו בארץ ישראל, לרגל חודש תשרי וחג הסוכות, אבל הליחיים נערך בערב ראש השנה בין השמשות].

עבודתו הפלאית של רבינו בענייני צדקה כאחד מקמאי

אמר אחד מצדיקי הדור שליט"א שרואים בחוש כיצד עבודתו של רבינו בענייני צדקה והזכיר את מאמרו הנודע של הרה"ק מפארמישלאן זיע"א, ששאלו אחד מחסידיו כיצד יתכן שרואים צדיקים גדולים אשר מתנהגים בכספם בקמצנות גדולה, ואמר הרה"ק מפארמישלאן בקדשו הלא זה פסוק מפורש על אחרית הימים דכתיב מבקשי פניך יעקב סלא אל תקרי יעקב אלא יעקב, דגם מי שהוא בדרגת ובחינת 'מבקשי פניך' יעב סלה דהיינו יעבב ממנו מלית לצדקה, ואילו ברבינו ראו הפוך שהפקיר את ביתו וכל רכושו עבור העניים, וכזכור אשתדק הבאנו קמיה רבינו את האתרוגים שהסוחר נושע בברכתו, אמר רבינו שהם מידי גדולים, והוא יסתפק בקטן יותר מזה תימני, וכשהבאנו קמיה רבינו את האתרוג שמח מאוד, ואמר אין בנמצא אתרוג נקי שכזה, אמנם תיכף כשיצאנו מהחדר ביקש את האתרוג אחד מהנוכחים בחדר ורבינו בלי להניד עפעף הביא לו לאלתר את האתרוג, וכבר שאלנו אחד מהנגידים מה יכול להביא לרבינו ולשמחו ואמרנו לו אולי יין ישן לברכת הטוב והמטיב כמבואר בהלכה, אמנם הוספנו לו דע לך שיתכן ורגע לאחר מכן יבוא מאן דהו ויבקש לקבל את היין, ואכן יקבל, ובענייניו ראינו כיצד אחד הביא לרבינו קנקן יין ישן של ארבעים שנה, ורבינו בירך הטוב והמטיב, ויהי אך הנותן יצאו יצא, הגיע אחד ואמר לרבינו אני רואה כאן בקבוק יין מיוחד אשמח להביאו משלוח מנות להעסקן הרב ד"ד שיחי, ואמר רבינו לאלתר בשמחה קח לבריאות, ואכן הנגיד הנ"ל טרח והביא יין משובח, [למעשה רבינו לא בירך עליו 'הטוב והמטיב' מסיבותיו הוא, ומחששו על חומרים מסויימים המעורבים ביין וכדו'] והנה לאחר כמה דקות ראינו אחד מן מבקשי הנדבות יוצא מחוייך מהחדר כשהבקבוק היקר בידו.

דבריו המבהילים של רבינו על ה'מצוות הלאומיות'

זכינו לשמוע מרבינו חידוש נפלא על כל מיני מצוות מ'קבוצת', 'יישוב הארץ' וכדו', שנהפכו לאחרונה ל'חוב קדוש' ממש, ומנסים לייחסם אליו, ובזמנו זכינו לשמוע פשט נפלא אשר הוא ממש כאספקלריא המאירה על 'נבכי התקופה', וכך אמר רבינו: דהנה ידועים דברי חז"ל (ב"מ פה ב) כמה גדולים מעשי חייא שהיה צד צבאים ומאכיל את בשרם ליתומים, ומהעורות היה כותב ספרי תורה ומלמד את ילדי ישראל, ושאל רבינו מדוע היה לו לכל המאמץ הזה היה יכול ליקח פרות ושאר בהמות המצויות ולשחוט אותם ולחלק בשרם, ולכתוב על עורותיהם ספרי תורה ומגילות, ומדוע התאמץ כ"כ לצוד צבאים, אשר הינו מאמץ פי כמה וכמה. ותירץ רבינו דהנה בגמ' (כתובות קיא ב) איתא שהקב"ה השביע את כלל ישראל 'שלוש שבועות', שלא יעלו בחומה ולא ימרדו באומות ולא ידחקו את הקץ, ורח"ל אמר הקב"ה אם תעברו על שלוש שבועות הללו, הנני מתיר את בשרכם כצבי וכאיל, ואמר רבינו דרבי חייא בא לרמוז בכל העניין הזה שצד צבאים דייקא, שרצה להעביר מסר לכל אותם הילדים הבאים עתה להכנס בשערי התלמוד תורה, 'טייער קינדארלאך', הנכם נכנסים עתה לתלמוד תורה, תשקיעו ראשכם ורובכם בלימוד התורה, ואל תחפשו מצוות שעלולים ח"ו להביא אתכם למצב של 'התרת' את בשרכם כצבי וכאיל, והדברים מבהילים.

הגיליון רואה אור בס"ד בסיוע התוכנה הנפלאה ללימוד ושינון הש"ס "שם הדרן"

שפה לנאמנים - המשך

אך בפועל, רש"י מסביר, הקב"ה לא נשבע כלל שלא יביא מבול: א. לא נשבע שלא יביא מבול של אש; ב. לא נשבע שלא יביא מבול על אומה אחת - ההבטחה התייחסה רק לכל העולם כולו. לכן, טעותו של פרעה הייתה בהנחה שהבטחה זו חלה על כל מצב. יתרונה של ההבטחה שלא יבוא מבול מים הוא בכך שמאפשר הצלה - כפי שהיה אצל נוח - שכן תיבה יכולה להנצל מהמבול, ובכך מתקיים רצון הקב"ה בקיום העולם. מבול של אש, לעומת זאת, אינו מאפשר הצלה, והעולם עלול להיחרב לגמרי.

מכאן, ניתן להבין את מעלת ההבטחה: הקב"ה חפץ בקיום העולם, ולכן מבול מים אינו כולל חורבן טוטאלי; גם כאשר יש מבול, ניתן להציל את צדיקי הדור. אך מבול אש אינו מאפשר זאת, ולכן הוא קשה יותר להשגה מבחינת רצון ה', ומכאן החשיבות של ההבדל בין המקרים.

ולסיכום, רש"י מדגיש שטעה פרעה, גם אם מדובר במבול על מדינה אחת בלבד - אין הבטחה שהקב"ה לא יביא מבול, ולכן פרעה חטא בסמכו על הבטחה שאינה חלה במקרה זה.

וממילא מובן לפי"ד מדוע מכנה הנביא (ישעיהו נד) את המבול 'מי נח' הלא להיפך נח הוא זה שהציל מן המבול, וכבר עמדו חז"ל בקושיא זו. והביאור הוא שקשה הרבה יותר להביא מבול שלא ישאר שם ושארית לעולם כולו לכן דווקא בגלל המצאותו של נח בעולם יכל הקב"ה להביא מבול.

הדפסת העלון לע"ג רבני טבריא:

רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל
רבה הראשי של טבריא, הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זריהן זצ"ל
מייסד ת"ת ביכאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביכאס זצ"ל

